

MUZEJ PRIGORJA

STJEPAN GRAČAN

KOLAŽI

1962. – 1972.

GALERIJA KURIJA

- 1941. **Stjepan Gračan** rođio se 28. veljače u Prugovcu u Podravini. Osnovnu školu i gimnaziju polazio je u Osijeku.
- 1961. Upisao je studij povijesti umjetnosti i psihologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.
- 1963. Nakon završena četiri semestra uspješno polaže prijemni ispit na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, gdje se upisuje na odsjek kiparstva.
- 1967. Diplomirao je u klasi prof. Antuna Augustinčića te na istoj Akademiji nastavio jednogodišnji poslijediplomski studij monumentalne plastike u klasi istog profesora. Od 1969. do 1971. godine suradnik je Majstorske radionice prof. Antuna Augustinčića.
- 1970. Zajedno s Brankom Bunićem, Ratkom Petrićem i Mirom Vucom osniva Likovnu grupu Biafra. Sudjelovao je na svih petnaest Biafrinih izložbi tijekom njezina osmogodišnjeg djelovanja.
- 1979. Izgorio mu je atelijer u Jakovlju. Izgorjelo je tridesetak, što većih što manjih skulptura, stotine skica i crteža, brojni rukopisi, knjige, dragocjeni inventar i alati.
- 1983. Zaposlio se kao kipar i voditelj maketarnice i slikarne u kazalištu Komedija u Zagrebu.
- 1989. Izabran je za asistenta, a sljedeće godine za docenta na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu.
- 1997. U zvanju je redovitog profesora na ALU u Zagrebu.
- 1999. Izabran je za dekana ALU u Zagrebu.
- 2001. Na Akademijском vijeću izabran je za dekana u drugom mandatu. Sljedeće je godine podnio ostavku.
- 2004. Jedan je od inicijatora osnivanja Umjetničke akademije u Osijeku.
- 2011. Poslije 23 godine rada na ALU u Zagrebu odlazi u mirovinu kao redoviti profesor u trajnom zvanju. Nastavlja svoj pedagoški rad na ALU kao mentor na poslijediplomskom studiju.
- 2012. Početkom studenoga izabran je u počasno zvanje profesora emeritusa zagrebačkog Sveučilišta.
- 2014. Izdana mu je monografija u koncepciji, izboru radova, uvodnome tekstu i dokumentaciji Zdenka Rusa.
- 2016. Priređena mu je retrospektivna izložba u Gliptoteci HAZU u Zagrebu.
- 2017. U nešto smanjenom obliku izlaže djela s retrospektive u Galeriji Kula u Splitu te iste godine u Muzeju likovnih umjetnosti u Osijeku.

STJEPAN GRAČAN KOLAŽI 1962. – 1972.

U imaginarnom muzeju kolaža, na samom početku, nalazi se mala ovalna kubistička mrtva priroda Pabla Picassa, izvedena početkom 1912. godine. Veliki dio slike zauzima prilijepljeni komad tapete od voštanog platna s uzorkom prepleta od trstike, kakav se koristio u izradi sjedala i naslona stolica. U narednim je uljima na platnu lijepio komade tapeta i drugih uzoraka, potom i listove novina i notnih zapisa, ubacivao je i pijesak, ljepenke, čak drvene ploče zajedno s čavlama, što će ubrzo s uporabom još nekih materijala (lim, žica, konopac) prerasti u trodimenzionalne konstrukcije koje su ubrzo dalje razvili ruski konstruktivisti. Povijest kolaža provlači se kroz povijest gotovo svih velikih pokreta i pojava u 20. stoljeću; od kubizma, preko ruske avangarde, futurizma, dadaizma, nadrealizma, Bauhauusa u prvoj polovini stoljeća te u pariškom novom realizmu, američkom neo-dadaizmu, pop-artu, konceptualnoj umjetnosti. Uključivanje postupka kolažiranja u polje umjetnosti potaklo je nevjerojatne mogućnosti proširenja horizonta umjetničkog stvaralaštva i postalo suštinskim načinom odnosa umjetnika i njegova djela, umjetnika i društva, umjetnika i svijeta. Kolaž nije samo specifična tehnika nego i sam umjetnički proces i kreacija koja lucidno dodiruje duh vremena. U

svojoj biti, nije samo montaža, sklapanje gotovih dijelova, nego može biti – ovisno o umjetnikovim intencijama – i demontaža, izraz remećenja i otpora prema nametnutoj slici stvarnosti konstruiranoj sustavima moći. Takvoj orijentaciji suprotstavljanja mehanizaciji svega postojećeg sa svojim kolažima pripada i Stjepan Gračan.

Gračanove kolaže dijelimo u dvije vremenske i problem-ske skupine. Prva skupina nastala je u godinama 1962.–1966., a druga u mnogo kraćem vremenu, tijekom 1971.–1972. godine. U monografiji *Stjepan Gračan* (2014.) napisao sam da bezoblične tvorbe iz prve skupine u sebi sadrže najranije tragove buduće mračne žestine Gračanova figurativnog ekspresionizma, iako su sami po sebi u brazdi enformela te su bliži apstrakciji nego figurativizmu. Zapravo, oštro razlikovanje između apstrakcije i figuracije u to doba Gračanu uopće nije bilo važno, a kamoli primarno. Nadalje, načelo montaže, za koje bismo mogli reći da je osnovna karakteristika kolaža u modernističkoj i avangardnoj umjetnosti prve polovine 20. stoljeća, u Gračanovim kolažima ne igra značajniju ulogu. Kako rekosmo, njegov je princip onaj enformela i, sva-kako, neo-dade koji, izvorno se odupirući intelektualističkoj

metodologiji geometrijske apstrakcije, naglašava spontanost, iracionalnost i slobodu forme, zapravo neforme, čiju odsutnost umjetnik enformela nadomješta emocionalnim i fizičkim angažmanom izravno projiciranim i prenesenim u djelo. Međutim, u prvoj skupini postoje i kolaži sastavljeni isključivo od trganih komada novina koji djeluju skladno u svojoj lirskoj slobodi. Mogli bismo reći da je to skriveni dug tradiciji kolaža, ali je taj dug brzo isplaćen, kad umjetnik u slikovni prostor uvodi lavirani tuš koji potpuno mijenja karakter i krajnji rezultat rada. Umjesto profinjanih, promišljenih likovnih skladbi novinskih traka protkanih rasterom slova i markantnim, tamnim, crnim grafičkim elementima i fragmentima fotografija, slijede intervencije laviranim tušem koje poništavaju potencijal poetičnosti te glavnu riječ preuzima opora, sumorna atmosfera, iskazana destrukcijom kadra kolaža-slike. U stvarnosti, ta dva pristupa nisu sukcesivna, ne slijede jedan iza drugoga, nego su vremenski istodobna. Vidljivija promjena javlja se u kolažima iz 1964. godine, rađenima na toniranom polukartonu svjetlo-maslinaste boje. Na tim je kolažima Gračan potpuno svoj. Težište prebacuje sa vizualnog sadržaja stupaca slova na novinske fotografije u boji ili iz ilustriranih magazina stvarajući bujne trake i punktove sastavljene iz foto-fragmenta, crno-bijelih i u koloru, podržane na neki neodređen način širokim linijama laviranog tuša. Kada uzima listove ili stranice novina ili iz ilustriranih časopisa kao materijal za nastanak svojih kolaža, Gračan ih nikada ne izrezuje škarama, nego ih uzima čistom gestom trganja i paranja. Ali u krugu kolaža iz 1964. godine postoji i grupa kolaža u čijoj se srži akcije nalazi i treća gesta – gesta gužvanja. To su oni radovi čiji je materijal kolažiranja zgnječeni i fiksiran na podlozi kartona, bez ikakve intervencije tušem. To su ujedno i najradikalniji primjeri Gračanovih kolaža iz šezdesetih godina prošloga stoljeća. Svakako je za istaknuti i (jedan jedini) kolaž iz 1966., sačinjen od traka reklamne novinske stranice u boji koja reklamira Odol pastu za zube. Mogli bismo govoriti o izravnoj motivaciji i utjecaju pop-arta.

Gračanov dnevnički zapis o tome kako mu pop-art vraća vjeru u umjetnost datira iz iste, 1966. godine, kad je nastao i ovaj kolaž.

Spomenuli smo kako se u povodu Gračanovih kolaža može govoriti o dvije osnovne grupe – prva, enformelistička iz šezdesetih godina, i druga kritički produbljena s početka sedamdesetih godina. Metoda diskontinuiteta kolažiranih fragmenata prve grupe prerasta u kontinuitet slikovnih prikaza u drugoj grupi. Crno-bijele dokumentarne fotografije stapaju se s nijansama crnoga tuša u koherentnu slikovnu jedinicu i zajedno tvore produbljeni doživljaj težine stvarnosti tematski isključivo orijentirane na scene nasilja, patnje i smrti. Heterogeni dokumentarni fragmenti reportažne fotografije povezuju se pomoću nijansiranja laviranim crnim tušem u značenjske cjeline. Vrijeme njihova nastanka vrijeme je potpune Gračanove biafranske preokupacije tematikom nasilja, velikim regionalnim ratovima poput vijetnamskog, izraelsko-palestinskog, građanskim ratovima, političkim ubojstvima, logorima, genocidom, oslobodilačkim pokretima, terorizmom, odredima smrti, vječnim scenama sukoba demonstiranih i policije. S lica kolaža nestao je bilo kakav obojeni ton. Sve se odigrava u svijetu crno-bijelih, dokumentarnih, reportažnih fotografija, šire scenski kadriranih, preuzetih ili kao jedna jedina kolažna jedinica ili kao više njih, sklopljenih u novu cjelinu. Gračanova „igra“ fragmentima *life* fotografija usmjerena je intenziviranju mračne strane stvarnosti u kojoj vladaju okrutnost, mržnja, sadizam, monstruoznost. Iako se na prvi pogled čini da je kolažirana fotografija postala primarnim medijem Gračanova izričaja, to ipak nije tako. I dalje je udio rada materijom laviranog tuša podjednako prisutan kao i prije, samo na drukčiji način. Poetika enformela prisutna je kako u Gračanovim kolažima, tako i u njegovim biafranskim i postbiafranskim skulpturama.

Zdenko Rus

Kolaž XII, 1963.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 223 × 230 / 420 × 295 mm

Kolaž II, 1962.
ořet tisak, lavirani tuř, tonirani papir;
320 x 260 / 420 x 295 mm

Kolaž XXIV, 1963.
ořet tisak, lavirani tuř, tonirani papir; 415 x 325 mm

Kolaž VIII, 1963.
ořet tisak, lavirani tuř, papir; 320 x 225 / 420 x 295 mm

Kolaž VII, 1963.
ořet tisak, papir; 310 x 225 / 420 x 295 mm

Kolaž XXXII, 1964.
ofset tisak, tonirani papir; 325 × 425 mm

Kolaž XXI, 1963.
ofset tisak, lavirani tuš, tonirani papir; 325 × 425 mm

Kolaž XXXV, 1964.
ofset tisak, tonirani papir; 325 × 425 mm

Kolaž XXX, 1964.
ofset tisak, lavirani tuš, tonirani papir; 415 × 325 mm

Kolaž bez broja, 1963.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 260 × 375 / 295 × 420 mm

Kolaž XXXVII, 1966.
ofset tisak, papir; 325 × 425 mm

Kolaž VI, 1963.
ofset tisak, papir; 223 × 305 / 295 × 420 mm

Kolaž XLIX, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 300 × 285 / 420 × 295 mm

Kolaž XLIII, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 293 × 283 / 295 × 420 mm

Kolaž XLII, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, selotejp, papir;
233 × 383 / 295 × 420 mm

Kolaž XLIV, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, papir;
253 × 243 / 295 × 420 mm

Kolaž XLVIII, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 260 × 283 / 295 × 420 mm

Kataloški popis djela

- ① Kolaž II, 1962.
ořset tisak, lavirani tuř, tonirani papir; 320 × 260 / 420 × 295 mm
- ② Kolaž bez broja, 1963.
ořset tisak, lavirani tuř, papir; 200 × 290 / 420 × 295 mm
- ③ Kolaž bez broja, 1963.
ořset tisak, lavirani tuř, papir; 260 × 375 / 295 × 420 mm
- ④ Kolaž bez broja, 1963.
ořset tisak, lavirani tuř, papir; 400 × 293 / 420 × 295 mm
- ⑤ Kolaž IV, 1963.
ořset tisak, papir; 225 × 310 / 295 × 420 mm
- ⑥ Kolaž XV, 1963.
ořset tisak, lavirani tuř, papir; 225 × 320 / 295 × 420 mm
- ⑦ Kolaž VI, 1963.
ořset tisak, papir; 223 × 305 / 295 × 420 mm
- ⑧ Kolaž VII, 1963.
ořset tisak, papir; 310 × 225 / 420 × 295 mm
- ⑨ Kolaž VIII, 1963.
ořset tisak, lavirani tuř, papir; 320 × 225 / 420 × 295 mm
- ⑩ Kolaž XII, 1963.
ořset tisak, lavirani tuř, papir; 223 × 230 / 420 × 295 mm
- ⑪ Kolaž XXI, 1963.
ořset tisak, lavirani tuř, tonirani papir; 325 × 425 mm
- ⑫ Kolaž XXIV, 1963.
ořset tisak, lavirani tuř, tonirani papir; 415 × 325 mm
- ⑬ Kolaž XXX, 1964.
ořset tisak, lavirani tuř, tonirani papir; 415 × 325 mm
- ⑭ Kolaž XXXII, 1964.
ořset tisak, tonirani papir; 325 × 425 mm

↖

Kolaž XLVI, 1972.
ořset tisak, lavirani tuř, papir, 283 × 255 / 420 × 295 mm

Kolaž bez broja, 1971.
ořset tisak, lavirani tuř, papir, 400 × 290 / 420 × 295 mm

- 15 Kolaž XXXIII, 1964.
ofset tisak, tonirani papir; 325 × 425 mm
- 16 Kolaž XXXV, 1964.
ofset tisak, tonirani papir; 325 × 425 mm
- 17 Kolaž XXXVII, 1966.
ofset tisak, papir; 325 × 425 mm
- 18 Kolaž bez broja, 1971.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 400 × 290 / 420 × 295 mm
- 19 Kolaž bez broja, 1971.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 400 × 290 / 420 × 295 mm
- 20 Kolaž XXXIX, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 390 × 280 / 420 × 295 mm
- 21 Kolaž XL, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 200 × 258 / 295 × 420 mm
- 22 Kolaž XLII, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, selotejp, papir; 233 × 383 /
295 × 420 mm
- 23 Kolaž XLIII, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 293 × 283 / 295 × 420 mm
- 24 Kolaž XLIV, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 253 × 243 / 295 × 420 mm
- 25 Kolaž XLV, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 282 × 390 / 295 × 420 mm
- 26 Kolaž XLVI, 1972,
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 283 × 255 / 420 × 295 mm
- 27 Kolaž XLVII, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 300 × 290 / 420 × 295 mm
- 28 Kolaž XLVIII, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 260 × 283 / 295 × 420 mm
- 29 Kolaž XLIX, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 300 × 285 / 420 × 295 mm
- 30 Kolaž bez broja, 1972.
ofset tisak, lavirani tuš, papir; 260 × 263 / 420 × 295 mm

Samostalne izložbe

- 1962. Osijek, Galerija mladih: Oblici u prostoru,
16. – 30. travnja
- 1966. Osijek, Dom kulture, lipanj – srpanj
- 1968. Osijek, Atelijer Radonjiš (zajedno sa slikarima
J. Alebićem i I. Šoškićem), kolovoz

- 1975. Zagreb, Galerija Izlog, ožujak
- 1976. Osijek, Galerija likovnih umjetnosti, 8. XII. – 6. III. 1977.
- 1982. Zagreb, Salon Galerije Karas, 22. VI. – 5. VII.;
Varaždin, Galerija slika, 24. IX. – 8. X.; Galerija Disk
kočnice, 10. – 25. X.; Zadar, Galerija umjetnina
Narodnog muzeja, Zadar, 28. XII. – 16. I. 1983.
- 1983. Osijek, Galerija likovnih umjetnosti, 17. III. – 11. IV.
Subotica, Moderna galerija: Likovni susret, 22. II. – 6.
III.; Slavonski Brod, Muzej Brodskog Posavlja, travanj
- 1988. Zagreb, Salon Galerije Karas, 14. – 30. VI.
- 1990. Rijeka, Gradina Trsat, 18. VII. – 18. VIII. (zajedno sa Z.
Kauzlarićem Atačem i M. Vucom)
- 1991. Zagreb, Ulična galerija LIKUM: Desna ruka sv. Vlaha,
rujan; Zagreb, Muzejsko-galerijski prostor: BOOM
(zajedno s članovima grupe Biafra), 29. XII. – I. 1992.
- 1994. Zagreb, Galerija SC: Uzašašće, 24. XI. – 8. XII.
- 1995. Osijek, Izložbena dvorana Waldinger, srpanj
- 1998. Zagreb, Galerija Šovagović: Kolekcija, srpanj
- 1999. Zagreb, Galerija Arteria: Poslije svega..., 15. X.
- 2000. Osijek, Izložbena dvorana Waldinger: Poslije svega II,
travanj
- 2002. Koprivnica, Muzej grada Koprivnice: Poslije svega...,
6. – 30. IX.
- 2003. Osijek, Hrvatsko narodno kazalište, Otvoreni atelje,
siječanj
- 2006. Osijek, Dom hrvatskog društva likovnih umjetnika,
Galerija Kazamat: Sjećanje na Bélu Hamvasa, srpanj
– kolovoz; Vukovar, Muzej grada Vukovara:
Klon-klon 13. XII. – 18. I. 2007.
- 2007. Split, Galerija Kula, veljača; Maribor, Mladinski
kulturni center Maribor, Galerija Media nox: Lice i
naličje, dva obraza resnice, 21. IV. – 7. V.
- 2012. Vodnjan, Galerija El Magazinein 27. VII. – 10. VIII.
(zajedno sa Z. Kauzlarićem Atačem)
- 2014. Osijek, Muzej likovnih umjetnosti: Stjepan Gračan –
Kolaži 1962. – 1966./1972., 23. X. – 2. XI.
- 2016. Zagreb, Gliptoteka HAZU, Stjepan Gračan –
Retrospektiva, 27. X. – 27. XI.
- 2017. Split, Zavod HAZU - Palača Milesi, Stjepan Gračan –
Skulpture 1970. – 2016., 14. VII. – 14. VIII.; Osijek,
Muzej likovnih umjetnosti: Retrospektiva, 21. IX. –
25. XI.

STJEPAN GRAČAN KOLAŽI

1962. – 1972.

NAKLADNIK: Muzej Prigorja • ZA NAKLADNIKA: Morena Želja Želle • PREDGOVOR: Zdenko Rus • LIKOVNO OBLIKOVANJE: Tomislav Mrčić
SLOG I PRIPREMA ZA TISAK: Ovum • TISAK: Graford • NAKLADA: 200 komada

ISBN 978-953-7820-21-3

STRUČNA KONCEPCIJA IZLOŽBE: Zdenko Rus • LIKOVNI POSTAV IZLOŽBE: Tomislav Dilber

TEHNIČKI POSTAV IZLOŽBE: Josip Kovačević

Sesvete, Trg Dragutina Domjanića 5, 4. srpnja do 4. kolovoza 2019. godine.

Izložba je ostvarena uz financijsku potporu Grada Zagreba i Ministarstva kulture Republike Hrvatske

GALERIJA KURIJA

2019. / 33. sezona:

NADA ŽILJAK, 12. travnja – 30. travnja

MARIJAN ŠARIĆ, 12. lipnja – 28. lipnja

STJEPAN GRAČAN, 4. srpnja – 4. kolovoza

BILJANA KNEBL, 14. rujna – 30. rujna

HRVOJE MARKO PERUZOVIĆ, 22. listopada – 10. studenog

SESVETSKI LIKOVNI UMJETNICI I GOSTI, 15. prosinca – 30. prosinca

Galerija Kurija Muzeja Prigorja od 1986. godine vrlo aktivno sudjeluje na sesvetskoj i zagrebačkoj likovnoj sceni. Do danas je ostvareno preko 200 samostalnih i skupnih izložbi, od "Sesvetskog likovnog kruga" do Jadranke Fatur, Vere Dajht Kralj, Vinka Fabrisa, Milene Lah, Vinka Fištera, Rudolfa Labaša i mnogih drugih, a kritike i osvrte su pisali naši cijenjeni likovni kritičari i povjesničari umjetnosti poput Matka Peića, Vladimira Bužančića, Oke Ričko, Josipa Škunce, Zdenka Rusa, Nade Križić ili Milana Bešlića.

Galerija je priznata od HDLU-a, ULUPUH-a, HNLU-a, kao i HZSU-a.

VODITELJ PROGRAMA: Tomislav Dilber

SAVJET GALERIJE KURIJA MUZEJA PRIGORJA 2019.: Feđa Gavrilović • David Kelčec • Sanda Stanačev Bajzek • Svebor Vidmar • Tomislav Dilber